

PÁL JÓZSEF

Egy pannó élete

Magyargécen 1972. november 16-án a klubkönyvtár nagytermében értékelte a zsüri Lóránt János pannóját. A község vezetői meleg szavakkal mondtak köszönetet a művésznek – így szólhatna a rövid újsághír a kisközsegből, amely a megyehatárokon túlnövő jelentőségű eseményt közreadja.

A magyargéci klubkönyvtárban elhelyezendő pannóra kiírt pályázat befejező aktusához érkezett, Lóránt János igazolta a bizalmat, s rácáfolt a kételkedőkre: első nagyméretű, murális megbízatása az utóbbi évek egyik legsikerültebb ilyen jellegű alkotásaként került a közönség elé. Realizmusa meggyőző, megoldásában nem érezni semmi leereszkedő engedményt.

Egész eddigi pályáján egymásból táplálkozott realizmusa, s óvatos vagy inkább megfontolt, tudatos absztrakciója s teremtett életet adó feszültséget. Festői világa szuverén festői világ. Alföldi tájmotívumokat felhasználó képeiről gyakran mondják, hogy eszköztelenek. Az eszköztelenségben rendkívüli finomság, halk – már-már komor – lírai alkat, Egryt idéző emberi-festői érzékenység nyilatkozik meg. Önmaga kivetülése a tájra, s a táj befogadása, a tájjal való személyes összefonódás nem feledteti vele a tájban élő másik embert, – a többieket. Különösen szembetűnő ez a nógrádi dombok formarendszeréből építkező képein. A gyermekkor tájai mellett a férfikor otthont adó világa, a „gyönyörűséges nógrádi táj” is vászonra kerül.

Ahogy létezik egy Egry Balatonja, a szentendrei festők addig nem látott Szentendréje, az alföldi festők Alföldje, már ugyanúgy van Lóránt János Alföldje és nógrádi tája is.

Lórántnak ezt a magyargéci pannóját ugyanaz hitelesíti, mint korábbi képeit átgondolt festői program és mélyről jövő elkötelezettség. A néző hamar hatása alá kerül annak a bölcs derűnek, amelyről szinte alig hisszük, hogy sajátja lehet egy az életútja felénél járó fiatalembernek. Keveset mond a szó arról, ahogyan kora tavasszal puha pasztellbe vált a lassan éledő domboldalak szántásbaránája, majd hol itt, hol ott feltartóztatlanul tör fel a duzzadó, a zöld, új élet. A friss fényben megfakulnak az öregek sötét ruhái, ereikben új remény terjed, s a csikótestű kamaszoké az öröm. Természet, munka, szerelem, születés, ifjúság, érett emberi lét, a megrokkantak

RÉSZLET A PANNÓBÓL

bearanyozott alkonya és szelíd elmúlása – épp azokat ne fogná meg a kép, akik élői ennek a küzdelmes, földszagú életnek? Riportunkkal ezt kutattuk. Következzen a község lakóinak véleménye, minden kommentár nélkül.

KISDIÁK

– Hát... szép. Parasztokat ábrázol.

TANÁCSSELNOK

– Amikor értesítést kaptunk a megyei művelődési osztálytól, hogy ilyen festményt fog kapni a klubház (mert megérdemli ez a szép épület), nagyon megörültünk. Úgy tájékoztattak bennünket, hogy csak Tarjánban a szakszervezeti székházban van ilyen, és az nagyon szép. Örültünk az ajándéknak. A VB. és a tanácsülés is örömmel fogadta. Volt persze vita, amiért ilyen nagy pénzt befektetünk. Meg volt olyan vélemény is, hogy nem a mi pénzünkben megy. Erre viszont lettek olyanok, akik azt válaszolták: „nekünk is megérné, ha annyi pénzünk volna.”

A KISZ-fiatalok ellenállása volt a legnagyobb. „Adnák inkább nekik a pénzt,

tudnák mire költeni” – mondták. De mikor Lóránt festegetni kezdett, el-eljártak arrafelé az emberek. Kezdetben nem tetszett nekik, a festés alapozásánál durva munka volt még a képpel. Az aszszonyok is eljártak megnézni. Ahogy alakult, aztán ahogy elkészült a kép, egyre inkább tetszett. Amikor rendezvény van a klubházban, olyan emberek is, akik nem értik ezeket a dolgokat, azt mondják, hogy emeli a terem színvonalát. Már volt arra is javaslat, hogy nagyon vigyázzunk a képre.

– KISZ-esküvőket, zársumadást, legutóbb farsangi mulatságot tartottunk a gyerekeknek, a klubházban. Ilyenkor az öregek is eljönnek. Most, ahogy megérik az emberekben, már kezdik értékelni. Most már nem beszél senki sem a pénzről. „Ideillik” – mondják. Nagyon örülök annak, hogy a kép győzte meg az embereket. Mi is kiálltunk érte, de valójában a kép győzött. És persze Lóránt is mindent elkövetett. A pályázat alkalmával kértük, hogy Nógrád megyei ember fesse meg, mert az többször is meglátogathatja, mert annak olyan lesz a kép, mint a gyereke. Kezdetben neki nem nagyon tetszett a terem. De látszott rajta, hogy nagyon szereti a munkát, sokat is dolgozott. Reggel 6–7 órakor már itt is volt, „nyomta a melót”. Egyik kezében kenyér, a másikban ecset – úgy dolgozott. Tisztára, mint a munkásember. Munka közben is kikérte a véleményüket... Elvette az egyik gyereket a képről. Mondtam neki, hogy kell az oda. Másnap már ott volt. A gyereket, meg a traktorosokat el is fogadták az emberek. A parasztembert nem. Valahoav formásabb parasztember kellett volna. Nem ilyen búskomor. Úgy gondolom, ez attól van, hogy a mai művészetet úgy szeretnék az emberek, hogy tisztább, valóságosabb képet kapjanak. Mert hiszen hozzászórtak az egyházi képekhez, ahogy Szűz Mária van lefestve.

TANÁCSITKÁR

– Nekem az tetszik a legjobban, ahogy a kislány sámlin olvas. Mellette meg a másik kislány a befont hajával. Az alakok, meg a figurák teljes kidolgozását már a mai művészet biztosan nem tartja fontosnak. Pedig olyan arányosak azok a gyerekek!... Már négy KISZ-esküvőt is tartottunk a terebben, mióta a kép elkészült. Az volt a vélemény az első esküvőnél, hogy a templomban sem tartanak ilyet.

KLUBKÖNYVTÁR IGAZGATÓJA (tanár)

– Végig rajzot tanítottam. Megértem, mit jelent eljutni oda, hogy ezt a képet valaki értékelni tudja. És van, aki tudja.

Több embernek nem érthető a kép stílusa. De az ő szemükben a NAGY kép – nagy érték.

– Főlismeri mindenki főlismeri Magyarág környékét. A lakosságnak tetszik, védik is. Dobogót tettünk a kép elé, hogy védjük, bálban csak a dobogóig lehet menni. Érezheti mindenki, hogy csak nézni lehet. Nehéz megérteni még azt is, hogy nem érhetnek hozzá, nem lehet megtagadni. Meg kellett magyarázni, hogy mit jelent, mennyit ér. Hogy nem a pénz az értéke, hanem az, hogy a község múltját, jelenét, jövőjét egybe-sűriti. Ez az értéke. Elvittem a gyerekeket is az iskolából, hogy mutathassam, magyarázhassam.

– Én személy szerint roppant nagyra értékelem. Gyönyörű mű. Szinte fáj az embernek, ha mások nem értik meg a színharmóniát, a kompozíciót, a formákat. Magam is festegettem. Persze csak mint rajztanár. Énnekem ez a kép csodálatos. A szívem fájna, ha el kellene válni tőle. Pedig tudom, hogy múzeumban a helye... Csak két képem van ott-hon, de inkább a zongorát adnám el.

K. K. (4. osztályos kislány. Darálni kezdi, mint a leckét):

– Nagyon szép. Egyrészt azért, mert községünkről festették. Van olyan része, amelyik a gépesített tsz-t ábrázolja. A gyerekek a jövőt jelenítik. Van rajta egy kis pólyás baba és azért is nagyon tetszik. És a dombok is. Hasonlítanak a mi dombjainkra. Nagyon sokszor láttuk már. Szüleimnek is tetszik. Nagymama is eljött, amikor volt ott egy lagzi. Neki is nagyon tetszett.

M. R. (3. osztályos kislány)

– Lóránt János festette ezt a képet. Akkor láttam először, amikor lakodalomban voltunk. Először az öreg bácsi tetszett és az asszony a kisbabával.

K. I. (harmadéves iparitanuló)

– A KISZ-esek valóban nem fogadták jól. Gyököztek is bennünket. A farsangi bálban még ennek ellenére elhangzott egy gúnyvers. Persze ez már csak macacsság volt, mert már sokaknak tetszett a fiatalok közül is.

SZ. A. (3. osztályos kislány)

– Én szeretek festeni, de mindig öszszefut a festék. Szeretnék olyat festeni, amilyen a klubban van. Azért is tetszik, mert János bácsi olajfestékkel festett.

V. F. (KISZ-vezetőségi tag, növénytermesztő)

– Nekem tetszik ez a kép. A témája paraszti, a mindennapi dolgokat ábrázolja. A színe is elég jó. Első látásra megtetszett.

F. J. (nyugdíjas tsz.-raktáros)

– Nem olyan sokat voltam ott, de tetszik. Szépen megoldotta. Az volna a fontos, hogy most már megőrizték. Szép ez egy ilyen kis faluban. Meg hogy a mostani rendszert ábrázolja. A nagyüzemi gazdálkodást. A fiamnak is tetszik, ő még fiatal.

O. P. (agronómus, 3 éve végzett állattenyésztési szakon)

– Témában tetszik. Falura való. Színen van probléma. Túl sötétnek tartom. Benne van minden, traktorosoktól kezdve minden. Megnéztem messziről is, közelről is. Összességében tetszik. A tájrészletek különösen.

TSZ ELNOK

– Mi zsűriztük, mi javasoltuk. Körülbelül sikerült. Tetszik mindenkinek, a pesti zsűri is azt mondta: jól választottunk. Már akkor, amikor néztük, a traktor miatt tetszett... A táblásított földek... Az épületek... Hát aki felfogja a képet, annak tetszik. De persze van, aki azt sem tudja, mit ábrázol. Falun nehéz dolog ez. Az idősebbek nem tartják nagyra. A fiam tanárképzőben tanul, ő már jobban tudja, hogy mit ér, mint mi. Megfordult már képtárban is. Legjobbra értékelte a tanuló lányokat és gyerekeket a kép jobb szélén.

H. I. (adminisztrátor)

– Hát, hogy őszinte legyek, nem vagyok elragadtatva tőle. Nem ide való. Fiatalok vagyunk, messze áll tőlünk ez a korszak. (?) Úgy magában egyébként jó.

F. E. (könyvelő)

– Szerintem nem kultúrházba való. A színek miatt. Olyan egyhangú, monoton. Szürke paraszti élet... (nevet) A parasztlak se annyira szürkék már, mint ahogy le van festve. Azt is megérti az ember, hogy modern festészet... de olyan torzak lettek! A mai parasztlak már nem ilyenek.

L. B.-né (könyvelő)

– Emlékeztem a nógrádgyárdonyi képre. Az szép, nem ilyen egyhangú. Azt hiszem, azt is ez a festő festette. A fiam nagyon rajongott érte már akkor, amikor a „bácsi” dolgozott rajta. Beszélgetnek az emberek róla, de amúgy nem nagyon ismerem a véleményeket. Nézték, beszélgettek róla – ennyit tud az ember.

TANÁCSITKÁR

– Úgy van az ember minden újjal, hogy kezdetben szokatlan neki. Aztán minden nap jobban tetszik.

Míg az írásra készülődtem, kerestem valami frappáns, a cikk elejére illő képet – bevezetőként. Oltárkép-szentelés: ötlött fel bennem (bár megvallom, nem tudom, hogyan játszódhat le az ilyen egyházi aktus). Kibontottam az ötletet, de hamar el is vettem. Mert ebben az esetben másról – többről – van szó, mint az oltárképek esetében. A magyarági pannó nem imádat tárgya, mentes minden szakrális jellegtől. Magukról a nézőkről mond el valamit: szembesít, és nem az eleve elfogadást kényszeríti ki. Kölcsönösséget tételez fel, s nem egyoldalú függőséget. Ahogy minden igazi alkotás mindig, ez is állásfoglalásra készült, mert a közösség számára készült. Így a közösség elé vitt alkotásként pedig különösen.

ZENGŐ ÁRPÁD

Egy film ürügyén

A közelmúltban járt Salgótarjánban – A magyar ugaron című filmjének díszelőadásán; a film vetítése után beszélgettünk munkásságáról Kovács András Kasuth-díjas filmrendezővel.

– Az Ön filmjeit nézve – s itt elsősorban a „Falak”-ra és a „A magyar ugaron”-ra gondolok – az embernek az az érzése, ha behunyná a szemét, akkor is pontosan tudná követni az eseményeket. Mi az oka annak, hogy a képi megfogalmazás háttérbe szorításával a gondolat, a mondanivaló emberi szóban kap hangsúlyt?

– Hogy a kérdés mennyire indokolt, azt úgy lehetne megállapítani, ha a próbáját megcsinálnánk. Mert van ellenpróba. Éppen a „Falak”-kal történt meg, az egyik pécsi filmszemlén. Egy francia kritikus – aki később filmet is rendezett – eljött, hogy megnézze a filmet. Úgy adódott, hogy nem volt tolmács és én ezt nagyon sajnáltam. Erre ő azt mondta, szándékosan nem kért tolmácsot, mert fordítás nélkül akarta megnézni az alkotást.

– Lényegesebb e kérdésben, „a kép háttérbe szorítása”. Nem háttérbe szorításról van szó, csupán a dialógusok nagyobb hangsúlyáról.

– Meglehetősen nehéz az ön alkotásainak műfaját meghatározni. Neveztek már film-esszének, tanulmánynak, vita-filmnek műveit. Érzésem szerint „A magyar ugaron” (de a „Falak” is) már nem tartozik a film fogalma alá: egy új műfaj létrejöttéről van szó, mely annyiban közös a filmmel, hogy azonos módon – vetítőteremben, közönség előtt – vetítik.

– Sokan mondták már, hogy az ön filmjeimben inkább tv-filmek, mások azt, hogy színpadon is előadhatónak tartják, s voltak, akik azt kérdezték, miért nem rádiójátékban írom meg gondolataimat. Természetesen fölvethető, hogy a televízióban ugyanaz a színész játszana el, vagy a rádióban ugyanő mondaná el a szerepet, de kérdés, hogy ebben a közegben ugyanaz a tartalom megfogalmazódhat-e. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról a milliőről, atmoszféráról, amit a mozi hozzáad a filmhez, amit például a televízió soha nem tud megteremteni.

– A magyar közönség egy részét fársztja a sok párbeszéd. A probléma tulajdonképpen nem is a sok dialógus, hanem az, hogy ezek eléggé intellektuális dialógusok. Nálam ez nem előre elhatározott törekvés, hanem belső kényszer. Engem az emberi magatartásnak, az emberi életnek az a momentuma érdekel, amit tömören úgy jelölhetnék: az ember intellektuális oldala. Persze, egy biztos. Vitatható kérdés, hogy a filmművészet feladata-e, hogy az ember intellektuális oldalát körüljárja.